

تفکر

TAFAKKUR
MONTHLY

ناشر فعالیت های علمی - تحقیقی، ادبی و فرهنگی اقوام برادر به زبان های اوزبیک، ترکمنی، بلوچی، نورستانی، پشه یی، شغنانی و گوری.

ژبه

ژبه په تن کې څه عجایبه ده
صحت هم ژبه ده، تبه هم ژبه ده
چې ښه مې ځیر کړ، ښه پرې خبر شوم
جنت هم ژبه ده، دوزخ هم ژبه ده
خوشحال خان خټک

درېیمه دوره، شپاړسم کال، (۱-۲مه) گڼه، پرله پسې (۱۲۶-۱۲۷ مه) گڼه، ۱۴۰۲ ل. کال وری - غويي (حمل - ثور)، ۱۴۴۴ هـ. ق. کال شعبان المعظم - شوال المکرم، ۲۰۲۳ م. کال مارچ - می

افغانستان ترکمن لری نینگ آراسپنده والیبال اوینی نینگ اوړنی (۲)

ترکمنی

استاد روز محمد عمر

ایر، کفایت یورت و نگین هریوا تیمی نینگ تورکمن والیبال اوینون چی لاری افغانستان ملی تیمیندا اویناماق اوچین کوپ چاگیر بلیوړلار. بول ییل هم غلام سول حیدری و الله نظر کریمی آسیا تیم لرینینگ آراسپنده والیبال مسابقه اویناماق اوچین سایلانیپ افغانستانینگ ملی تیمینه غوشولدی. بول یاریش لار مالديف اولکه سپنده اوینالدى. بو یاریش لارده هم غلام رسول حیدری و الله نظر کریمی یوقاری درجه ده اویناپ یخشی نتیجه لره ایه بولدی لار.

غلام رسول حیدری حاضرکی دورده کام ایرینگ تیمیندا؛ نقیب الله، عبدالقیوم، عاشور و عبدالمطلب یالی تورکمن اوینون چی لاری بیلن بېرلکده اویناېور. کام ایر تیمی اولارینگ ارقاسی بیلن یاریش (مسابقه) لاردا اونگات نتیجه لره یتدی. غلام رسول حیدری فاریاب ولایتی نینگ، اندخوی ولسوالیغیندن دیر. اول والیبال اوینون ینی مواندنان اون ییل ... ۳

ایر تیمی بیلن ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱-نجی ییلارینده افغانستان تیم لری نینگ آراسینده قهرمانلیق غازانیپ، اوینون چی لارینگ آراسینده هم کامل و اینگ یخشی اوینون چی دیلیپ تانیلدى. شونینگ یالی محمد، عبدالقیوم الله نظر یا ده انعام الله. افغانستانده تورکمن اوینون چی لارینی شاولاندیریون مهم دلیل لری نینگ هم بېریسی ایلاتینگ بول اوینون ه ساده ادیپ آیدانیمیزده، بول ورزشه ایقجام لیغی همدغه غیزیقلانیون لیک لاری دیر. ایندی گلینگ تورکمن والیبالچی لارینگ غازانان اوستونلیک لارینه سین اده لینگ.

بلخ ولایتی نینگ تیم لری نینگ آراسینده بولوپ گچيون والیبال مسابقه لاریندا کفایت یورت لیلیه سی نینگ تیمی هر ییل بېرینجی بولوپ گلیون دیر. ینه هم آیدپ گچیشیمیز یالی ۱۴۰۱-نجی ییلندا توققیز ولایتینگ آراسپنده کفایت یورت لیلیه سی نینگ تیمی بېرینجی اورنه ایه بولدی. اونگه گورا کام

اوز قهرمانلیق و باشارجانگلیق لارینی گورکزیپ بیک مقاملارا ایه بولدی لار. اونگه گورا؛ افغانستان تورکمن لری نینگ والیبالی نینگ اوستونده گورونگ اتماگه کوپ ییربار. اینها شو مقالامیزده افغانستان تورکمن لری نینگ والیبال اوینونیندن گوز کچیرپ، آزه-کان دا اونینگ نه یاغداى دا دیغینی آچیقلائیورس. افغانستانده والیبال اوینون نینگ کوپ توماشاجی سی بار. والیبال اوینون چیلاری نینگ کوپسی یاش اوغلان لارینگ آراسپندن دیر.

والیبال یاریشی تورکمن لرینگ آراسپنده باشگاهی صورتیندا یوق دیسک هم بولجاق مثلا بلخ ولایتینده یکه جه بېر تیم گوزه گورونئیور (کفایت یورت تیمی) اونداه افغانستاندا تورکمن اوینون چی لاری والیبال یاریشلاردا (مسابقه لاردا) افغانستاندا المدام اوستونلیک لرغازانیپ گلیوړلار. مثلا: آق اوغلان آدی بیلن تانالان غلام رسول حیدری، بلخ ولایتی نینگ کام ایر تیمی نینگ کاپتانی و اوینون چیسی، اول کام

افغانستان تورکمن لری نینگ آراسپنده والیبال اوینی نینگ اوړنی افغانستان تورکمن لری نینگ آراسینه سپورت اوینونی علمی صورتیندا بیگیرمه-بیگیرمه باش ییل باری دوام ادیپ گلندیر. اونندن اونگ کابېر غینچیلیقلار؛ ایراتین هم ایچ اوروشلار سببلی سپورت بولوم لری هیچ بېر دوزگونه گیرمان، تورکمن بیگییت لری هر اوبه دیر غیشلاق لارده بېر تویار بولوپ، اوللری نینگ آرالاریندا اویناپ یورن مش لری. افغانستاندا گچن بیگیرمه ییل لیقدا سپورت دیسنگ اوسدی. تورکمن بیگییت لری هم هر بولوم ده تیم بچریپ اوینون لارینه دوزگون بریپ، اوز میدان لارینی گینگلیدیپ، یوردیمیزینگ آراسپنداکى یاریشلارا و مسابقه لاره غوشولپ باشلادیلار.

تورکمن بیگییت لری آز وقتده غاتی اوسوپ دورلی، دورلی بولوم لرده باشارجانگ لیک لارینی باشگاه لر آراسپنداقی یاریش لاردا گورکزدیلر. حتی کابېریسی

پشه يي ولسلايه کوچه گور مونيک اوگوراوال

پشه يي

څېړنوال عبدالملک لاموال

پېک انجوين گوريا.

گي يگان دويلا له سال دا پېت گورمونېک خوشالي انتې برابرې کاځن، لاماي ډشتيا ملتنا ماول کوليا، مم کوليا تانکوارا زيپ ايکتو کتا گورې چيرې کوچه وينا ملتنا معلوم اندازه ډشتي انتې چادر گورينا، کتالک دودي پاځن، تېنا گوشنگ پولک پله بو عزت او قدر کېن گوريا مېني گور شربت وپايه کوچه ډېن گوريا او انخول خوشالي انجوين گوريا.

لاماي ډشتيا يا ملک گلاي پاک پنزلات او پتلا واپ گي اچن بوا تا اېرگا، او چکه مي کرانا ايکتو بياگان ملک اي چکي گور اېرگا او ميدان کوچه گورچگي واپې شره جېگي او وري واپېدي گي داش استي. تگا گور چگي کوته گي او زورگه بمبارک بمبارک اواز کگا گي ميس اواز پله جم پيوي زيپ او ورک کتلاس آيه بيسنا انتې بمبارک بمبارک آواز کاځن، گي دستي کتلاس تانک وارا جوان گور چيرې کنده شاپگي پورا بياگان کتلاس تاتيا يا ماولي، ممبه چيرې لمبه با اوپيوي خلگه ورېک اوزبېه ، بالوکوله دو دو چکي گور ډېگي، خلک گورې انتې بو قدر انچه دي تارياگان او گوشينگ عقيدا گراي ايجاب او قبول ناميده وونا به مندو پولا او دويه نا بکار زندگي ، مينه محبت انتې به خير او عافيتس دوعا کېن گورا .

گورمونېگس دو دوس د آبي ايمه روا جिला مونده پولېن گوراځن.

۱ - دوره اټک : کودن گي گورمونېگس دو دواس پورا بېنچ کتالېگس تانستا گراي دوره اتک دواس ناميده کتلا اوميس آيه بيی. او ملتنا تانکوارا اېرن گوراځن کتلاس تانک وارا زبېه کتالېگي شکون ناميدي، گور، اينا، روپي، دی گن، گي يو دواس گورمونېگس خوشالستا اخر والي دواس نامېدي ياده او اوچان با ، گي مېدي آبي تانک گريس اېک او پېک انجوين گوريا، کتلا، کتالېگس تاتيا (شېر) او آيه ... ۳

څړنُون سُوْر رواجېن

شغنانی

نویسنده: دکتور خوش نظر پاميرزاد (۱)

مترجم: سرمحقق خير محمد حيدري

څړنُون منطقه يدي، آمو دريا ذو طرف واقع سذجن. آمو راست طرف څړنُون تر تاجيکستون مربوط ات چأپ طرف آمو دريا څړنُون تر افغانونستون مربوط انجفخت. داکتر خوش نظر پاميرزاد لؤفد: څړنُون بيواس آريايي قديماً جابين حساب سوډ، ادې اوستا کتاب اند ته آرياناويجه تي ياد سوډ. څړنُون مردم زف، څړنُوني. يد زف بيوا اس شرقی آريونی زفېن محسوب سوډ. څړنُونيېن اريونی قبيله يېن درون پېنېن اس اسلوم يی مقتدر قبيله فخ ادې، آريايي قديماً کتابېن دی بارأندی نقشچ سذج. (۱)

يد قبيله اوستا کتاب اند "خياآ آنه" ذکر سذج ادې، زردشتي دين قتيرېن در مبارزه فخ ات اس خو باب ات داد رسم ات رواجېن دفاع چؤرچ. يد دفاع آريايي يېن بين ارد ډېد ات و خد فؤرچي ادې هزارها سال يد ډېد دووم چؤرچ. يد قبيله خوباب ات داد رسم ات عنعنات لپث زحمتېن ات قربونی يېنېن قبول چؤرچ ات خو رسم ات رواجېن تامی عصرېخ فؤرچ. الأف اس دی قبيله (څړنُوني يېن) رسم ات عنعنات اس ظلم ات ښکنجه اس بين تویی جت الأف غل تاشچېخ څړنُون مردم بين ارد اجرا سوډ. (۲)

رسم ات عنعناتېن ادی، نرغل څړنُوني بابېن ات اجداد فرهنگ ښوون څه ډېن، څړنُون مردم بين ارد شفاهي (نافشچ) رقم تی لپث زيات غل وينچ سوډ. بشأندی بررسی چيداو جهت څړنُوني فرهنگ افت څوند قسمت اند مطالعه سوډ.

۱- سوْر ات خشی رسم ات رواج: سوْر، اس نأن ست، ميله.

۲- اس زردشتی دين پېنېن رسم ات رواج (کېنېن ات پرهيز، الأوپرک، خيرپچار، خير جزون، خدير ايوم خذايی).

۳- سپؤرتېن: پهلوونی، گچ تيزډ، جگون ياگوی. بېنېت، تۇپ بازی، ولجأت بېنېت، لاش بېنېت.

۴- بازی يېن: سقه بېنېت، پوت بېنېت، تاقی پشماقی، خرمن څېف، ستخون سفېدک، مشک بېنېت، پيشملاؤک، کلک، شلی بېنېت، بوؤ گلک، کچک کچک، تلک بېنېت، جېد چنؤلک، څېمک بېنېت، سنجک بېنېت، جيندج بازی، ډبند بېنېت.

۵- خراکېن: آش، کاچی، شیر رۇغن، نون رۇغن، خېنپأ، قماچ، باج، بات، ښرفا، اماچ، ښپک.

۶- دستی کارېن: صابون جورچيد، وونن توليدېن، پؤستن توليدېن، ډارگن توليدېن، جرأين توليدېن، سپين توليدېن.

۷- غام رسم ات رواجېن: مارگت ميد، سفر چيداو، طبيعی آفتېن.

بيوم- سوْر (عروسی) رسمېن: څړنُون سوْرېن اند څوند مرحله يېن: ۱- تلاپتاو، ۲- خېنسی چيد، ۳- قرارداد، ۴- جومه برون.

۱- تلاپتاو (خواستگاری): يد مرحله ته دی رقم سر سوډ ادې، زيات تروخت بچگلأته غأڅېن انتخابېن. يد چونس سابقېن جوون ات جوون غأڅ ارد کام فذج ات لپدی وختېن غذا يابچه داد ات نان انتخاب چيد ست، اما غذا ات غأڅ ارد انتخاب ياخش چيداو چونس کام فذج. خي يدام اصل گأپ تی يدي، تلاپتاو ته خرانگ شروع سوډ؟ غأڅ دی اس طرف غذا نان ات داديا خود غذا زير نظر انجؤفج ست، غذا نان ات قريب قومېن رنک، يعنی اس غذا قومېن ته سېن تررزيندار خېرخودم غأڅ نان ات مؤم قتير مصلحت کنېن.

بعداس دی يدي اميدواری گأپېنېن پيدا ست، يکبارډو پيد ته چارکېن تر رزيندار جای سېن، وم داد يا باب قتيرته مصلحت کنېن ات اگه توافق درميان يت، دذته يی ښوم ذو اری. غله سال چارکېن فا تروم غأڅ چيد رمېن. ډف چارکېن ارد ته جای يا يی چيزگه خيداو ارد قېن، دذته اس رزيندار چيداندوم باب، اگه باب و مندنه قديگه وم نزديک قوم، خالک يا امک ... ۲

به نام خداوند لوح و قلم

د سرمقالې پر ځای

اصول رسیدن به موفقیت در زنده گی (۹)

اصل بیست و پنجم موفقیت، ایجاد عادات خوب است.

عادات عبارت از رفتار هایی اند، که در زنده گی به طور خودکار و غیر ارادی، با کمترین دقت و توجهی از ما سر می زنند. نود درصد اوقات ما خودکار رفتار می کنیم و کار های همیشه گی را انجام می دهیم. برای تغییر دادن زنده گی، باید در عادات خود تغییر ایجاد کنیم. اگر عادات های روزانه خود را عوض نکنیم، تغییری در زنده گیمان رو نما نخواهد شد و موفقیتی نخواهیم داشت. شنیده شده است که: ((انسان بنده عادات خود است.)) یعنی انسان در زنده گی همان کار هایی را انجام می دهد، که به آنها عادت نموده است. حالا اگر عادات انسان مثبت باشد، کار های مثبتی از او سر می زند و بر عکس اگر عادات انسان بد و منفی باشند، کار های بد و منفی از او سر خواهد زد. افراد نیکو، کار های نیک انجام می دهند و افرادی بدکار بنده و نوکر عادات بد و منفی خود اند از اینرو کار های بد و زشت را انجام می دهند.

افراد موفق عادات های خوب و مثبت چون سحر خیزی، ورزش کردن، مطالعه کردن، کمک کردن، مهربان بودن، شنیدن برنامه های علمی را دارند و افراد ناموفق درست بر عکس عمل می کنند، که باعث ناکامی شان در همه امور زنده گی می گردد.

هدف از پروسه پرورش تعلیم و تربیت کودک، کاشتن و رشد دادن عادات خوب در وجود کودک است. مسؤولیت والدین است، تا در تربیت کودکان ایشان کوشا باشند و در ایجاد و رشد صفات مطلوب و مثبت در شخصیت ایشان تلاش نمایند. چون عادات خوب و مطلوب متضمن موفقیت افراد خواهند بود. ایجاد عادات خوب و مثبت در وجود ما می تواند، شیوه و سبک زنده گی ما را تغییر داده و زنده گی پربار و موفقیت آمیزی را برای ما ارمغان خواهد آورد.

اصل بیست و ششم موفقیت، راستگویی و درستکاری است.

راستگویی یعنی بر خلاف واقعیت و حقیقت سخن گفتن و درستکاری یعنی درست عمل کردن. افرادی که خواهان موفقیت هستند راستکاری و راستگویی را پیشه خود ساخته و در همه امور زنده گی آن را رعایت می کنند و به این ترتیب نزد افراد از اعتبار بالایی برخوردار می گردند. باید گفت، که راستگویی، مختص به گفتار مان است، ولی درستکاری به رفتار ما بسته گی دارد. ما باید راستگویی و درستکار باشیم نه راستگویی بدکار.

خړنڼون سوړ رواجېن...

ته دېش چارکېن پېښخت ات وأذ
ته خو هدف لوفېن ات اس غاخ داد
ات باب ته لفظ زېن. اکدی رقم ته
تلاپتاو(خواســـــــتگاری) رواج ارد
رسمیت ذاتج سوڈ.

بعد اس دی ته یگه مېش فامس
تعیین سوڈ، خشار پیسخ نفر ته
تررزیندار چیدسپېن، ترجیدېن دی
دېد لوفېن ته: بسم الله الرحمن
الرحیم، سبحان الله و بحمده
سبحان الله العظیم، استغفرالله
لاحول ولا قوة الا بالله العظیم.

اکدی رقم غاخ خونواده ته مس
الاق اس قریب قومېن خند تالایت،
بعداس خراک خید چارکېن ادې اس
غذا دارچیدېن شه یشچ، هر تآم
سرغلا وېش بین ارد شه فېد، یو ته
صاحب خونه ارد لوفد: آراماش ته نه
پېنشیختا، خش آمدته ماش ته لنیتا
یا، ات نه پېنشیختا اس کأت چیز
جاتأم یثچ؟

رزیندار چید کتنک به شوخی
لوفد: ابرا! وزتمه چیز پېنشخم، تمبت
همېنبا سرگردون. یگه غله دی اس
مهمونېن ته لوفد: نی! باید پېنش
ماش. ماشام چیز جات یثچ. بعداس
دی اتا چیدغلا ته پېنشخت: چیز
مقصد جاتبت یثچ؟ غذا داد یا وی
غلا فراد ته لوفد: زنده گوئی تلاپتاوأم
یثچ، دذغذا نوم انجیفدخو، لوفد ته:
فلوئی به صفتی خو غلوم قبؤل
کنتت ات بعداس دی ته لوفد: ماشام
به دی امیذیثچ ادې، تمنند... نوم تی

عمر نوح و دولت سلیمانی را نصیب
ایشان بگردان. اللهم افتح لنا ابواب
الارحمة و الدولة و السعاده و العافية
والدين و الامان. طیبین الطاهرین
بالرحمتک یا ارحم الراحمین.

بعداس دعا آخون ته بلند صداتی
لوفد: مبارک، مبارک ات فکت هر تآم
مجلس اند شه وأذ ته مس تکرارکېن
ادې مبارک فېد، مبارک فېد.
مهمونېن ته دېش جواب اند لوفېن
خزای مبارک کنتت. بعداس دی ته
تلاپیچېن یا مهمونېن یدېن تر غذا
دار چید ات دغه سوړ مرحله ارد ته
آماده گی انجېن. بعداس تلاپتاو
مرحله یگه مرحله یدې، وی ته
خېنې چید لوفېن.

... ادامه دارد

ایرتک لرنیمه دیر...

ایرتک ایکن لیگینی اسله تیب
اوتگن میز.

ایرتک ترمینینی اوزبیکستانده گی
همه ولایتلر احالی سی جوده یخشی
بیلسه ده بو جانرگه عاید اثر لر
تورلی چه حد- حدلرده تورلی چه
اتلگن. خصوصاً، تاشکینت لیک لر
"چوپچک" فرغانه لیک لر "متل"
خوارزم لیک لر "ورسقی" اوزبیک و
تاجیک تیلیده سوزلشوچی وطنداش
لریمیز "اوشوک" طرزده ایبتشگن.
بولردن تشقری جانلی سوزلشوده
بعضا افسانه، اوتریک، توتل اته مه
لری هم اوچوره ی دی.

حضرت علی شیرنوییی هم غزلریدن
ببریده چوپچک سوزینی قوله گن لر:

تیلگه آیینشیدن تشقری "اوزی
اوچر گلم لر" "آینی اوبلیترگن قاش"
لر، "بیقنات اوچکن ات لر"، "سویله
گووچی دیوارلر"، "باله بوپ قالگن
چاللر" سنب اوتیله دی. حقیقت
هم، "آیگول بیلن بختیار" ادبی
ایرتگینیی یازیشده شاعرگه خلق
ایرتک لری نینگ سیرلی عالمی
الهام بغیشله گن و حمید عالیم جان
اوز اوقوچی سیگه بو الهام
ایضاحینی گوزل سوزلر بیلن
بیتگزیشگه حرکت قیلگن. یوقاریده
کیلتیرگن فرکرلریمیز خلق ایرتک
لری نینگ حقیقی سوز صنعتی
صفتیده قدیم دن پیشب کیله
یاتگتینی، خلق حیاتیده اولرده
تصویرلگن عالم معین اهمیت کسب
ایتگینی دلایلیدی.

خلق ایرتک لری میز نینگ بدیعی
ایجادی نمونه سی صفتیده گی جانر
خصوصیت لری قوییده گی لردن
عبارت:

ایرتکلر خلق آغزه کی ایجادی
نینگ ایپیک جینسی (توری) گه
منصوب.

۱- ایرتک اساساً نثرده بیره تیله
دی. فقط ایریم اثرلرده گینه
(یورولتاش، طاهر و زهره و باشقه)
قوشیق نی ایسله دوچی شعری پرچه
لر اوچره یدی.

۲- بیربازارایکن بیرسوق ایکن
باشلنمه سی و مراد مقصدگه
بیتبیتی یکون لنمه سی ایرتک لر
نینگ عنعنوی بیلگی سی حساب
لنه دی.

اصل بیست و هشتم موفقیت، داشتن معنی و مقصود زنده گی است.

افراد موفق، در زنده گی دارای معنا و مقصود نیک و عالی هستند. میل و اشتیاق زیادی برای کمال گزایی، مهر ورزیدن و خدمت کردن برای بشریت دارند و در هنگام اجرای کار مفید احساس رضایت و خوشنودی به آنها دست می دهد. بر خلاف افراد نا موفق، خود پسند و خود خواه، خود محور و خود شیفته اند. فکر بسته و محدودی دارند و در زنده گی تنها به منافع خود می اندیشند. در حالیکه افراد موفق در صدد آن اند، که برای دیگران نیز به نوعی مفید واقع شده و خیر و نفعی به بشر برسانند. آنها در تلاش اند، که فرزندان سالم پرورش داده، درختی بکارند، باغچه یی پرورش دهند، کتابی بنویسند و عادت و رفتار خوبی را در افراد ترویج نموده دنیای اندکی بهتری ساخته و آن را برای نسل آینده تحویل دهند. افراد موفق را می توان به درخت پر باری تشبیه نمود، که از میوه لذیذ و سایه آرام بخش آنها همه بهره مند و مستفید می گردند و یا آنها را به باران رحمت و خورشید درخشانی تشبیه نمود که بر همه می بارند و بر همه می تابند. برای دستیابی به موفقیت های بزرگ، باید در زنده گی دارای معنا و آرمان والایی بود و دنیا را با عملکرد های مفید ما اندکی بهتر ساخت و برای نوع بشر کار ها و خدمات مفید انجام داد.

اصل بیست و هشتم موفقیت، آرامش داشتن است.

آرامش عبارت از رضایت امنیت و اطمینان درونی است. آرامش در واقع ضد اضطراب، نگرانی و تنش است. پس از نیاز های فیزیکی، دومین نیاز انسان را آرامش و امنیت تشکیل داده است. همان گونه که انسان در زنده گی نیازمند آب و غذا است به آرامش و امنیت نیز نیاز دارد. داشتن آرامش یکی از لوازم و ضروریات مهم و اساسی موفقیت دانسته شده است، که بدون آن نمی توان موفق بود و یا نتایج خوبی بدست آورد. مغز افراد هنگامی می تواند درست فعالیت نماید، که دارای آرامش کامل باشد و در غیر آن اگر مغز ما به نحوی زیر فشار قرار داشته باشد، کارکرد و کارایی خوب و موثری نخواهیم داشت و در امور زنده گی ناکام و ناموفق خواهیم بود، از اینرو افراد نا موفق از آرامش برخوردار نبوده، بلکه دچار اضطراب و افسرده گی هستند، در حالت نا راحتی و نا رضایتی به سر برده و زنده گی شان مملو از فشار و تنش ها خواهد بود.

باید دانست که آرامش غیر از استراحت و تنبلی است. آرامش را نباید با خواب استراحت به اشتباه گرفت. آرامش به مفهوم استراحت و خوابیدن نبوده بلکه آرامش واقعی این است، که ما در زنده گی از حد اکثر نیروی فیزیکی و روانی خود استفاده نموده و بیشترین تلاش خود را انجام دهیم، اما در جریان تلاش کردن، مضطرب و وحشت زده نباشیم بلکه از درون راحت، آسوده و مطمئن باشیم و در انجام کار از اضطراب، نگرانی، پریشانی، ترس و وحشت زده گی بدور بوده و آن گاه با احساس راحتی درونی خود در مسیر زنده گی با کام های مطمئن و استوار به پیش خواهیم رفت.

... ادامه دارد (سرمحقق عاطفه نورستانی)

رزین. دم خو رزین مآش... ارد به مسلمونی نکاح ذبت.

غآخ داد ته دی کار تردگه خوُنواده نفرین داکنبت. لُوفا ت نغوُر ته دووم ست ات ییواس غله یپن غآخدار چیدنند فکث ارد لوُفد: دی گآپ شچ خلاص کنبت ات قومپن زیات آزار مأذبت. اکدی رقم غآخ داد یا یگه نفراس دی چیدنند ته دی نفر ارد اختیار ذید، تا فیصله یو کنبت. بعداس دی یدی ید نفر صلاحیت پبذاچوُد، بلندت ته لوُفد: بشأند، وختا کار اختیاربست مووارد داذج، ربسنایی اث ته لوُفم ادې وزم ... نوُم تی مآش رزین شه مېف مهموُنپن پخ... نوُم ارد داذج.

دی گآپ بنداوتی غذا داد ته اس خوچایتی اندیزد، دی نفر ذست تی باُ کنبت. دی رقم ته دی آدم ست انجیفداو ات باچیدتی تلاپتاو ته رسمیت پبذا کنبت. بعداس دی غآخ نأن، فرادار ات وم فکث قریب قومپن یمندشه حیپن، وپف ذست ته انجپن. اگه مخالفت فبذ غآخ نأن ته خودست انجیفداو نه لأکنبت. غیر دی ته مهموُنپن رزیندار خوُنواده ذستپن انجپن. بعداس دی اته رزیندار چید غلاُ ته لوُفد: سترخم وپذبت. سترخم ادې پپپن اس پپپن تیار سذجن شه، ذو طرف خینگک ته یاخ لأکپن، دذته یمتی سترخم و یدپن ات آخوُن ته بلند اواز قتیر دعا کنبت. دعا ته دی رقم شروع سوُد: الهی مبارکتی کار خیر، امر خیر را بر آورده بخیر بگردانی. خوشی و خوشبختی را نصیب این دو جوان بگردانی. بنیاد ایشان سبز بگردانی،

حییبم حسنی وصفین اولیه مهلک انگله کیم بولغای فاشین ده قصه ی یوسف بیر اویقو کیلترور چوپچک.

(بیست ده گی "چوپچک" "نوادرالشباب" نینگ ۱۹۵۹ ییلگی نشرده "چوپچک" شکلیده یازیلگن. شوینینگ اوچون علی شیرنوایی زمانیده چورچک یا که چوپچک اته مه سی بار ایدی دیب خلاصه قیلش ممکن بوله دی). عین پیتده "اویقو" سوزیگه اعتبار بیرینگ. معلوم بوله دیکه، آقشم پیدی باله لرینی اوخله تیش ده ایرتک نینگ سههرلی تاثیر کوچیدن بوگون گی کونده فایده لمر ایکن میز، بو عنعنه هم بیجیز پیدا بولمه گنینی قید ایته میز. در واقع، ح. عالیم جان نینگ ۱۹۲۷ ییلده یازگن "آیگول بیلن بختیار" ایرتگینی ایسله شی میز هم اورینلی. (۱)

باله لیک کونده لریمده اویقو سیز تونلریمده کوپ ایرتک ایشیتگندیم سویلب بیره دی بوویم ایسیمده اوشه دم لر اوزی اوچر گیلملر طاهر و ظهره یور یلتاش آینی او یالتیرگن قویاش شاعر داستان باشلنیش ده (داستان نینگ باش مضمونی هم "آزاده چهره" ایرتگی گه اساس لیشی نی تاکیدلش ممکن) خلق ایرتک لرینی جازبه سی نی شاعرانه کشفیاتلر بیلن یاریتیب بیرگن. بو مصرع لرده "طاهر و ظهره"، "یار یلتاش" ایرتک لری نینگ نامی

۳- خیالی فنتسستیک تصویر ایرتکلر سیوجیتیده قوللنه دیگن استوار اصول دیر. ۴- ایرتک لر نینگ عمومی مضمونیده (ی.م.ف) فارموله سی دایمی تکرارلنه دی. هر بیر ایرتک، ی- ینیتسویل- باشلنمه؛ م- میدیل- اساسی قسم، ف- فینل- یکون لنمه دن عبارت بوله دی. ... ادامه دارد

گوری شعر

زیب

لو ډل نعمت الله(ج) ني زيب ټيني گورياتي كه واري زيب ټيني

زيبي انسانان منزلت بخشي نوَس مانگي ميشټي تانو جاي زيب ټيني

كبن زي تانو زيبانگي تم كبرون بو سي زيب ميشټي ماچي پېدي ټيني

زيبانگي تم ته افتخار زانيمېم شيلان جاي زيب مؤني ميشټي ټيني

زيبه امنه فرهنگ، هويت لېره مان وي پلل بيسن زبنتي باتي ټيني

سانېن جه وم بو ساپ سانېن جمېم آ وي. عالمانني باتي ټيني

"سانېن" جمان نانو گور نامانگي زيبه جو، جيگه كې ماچي ټيني

شريف الله سانېن

افغانستان تورکمن لری نینگ آراسپنده...

اونگ اوبه تیمینده باشلاپ، اؤنس ککیز باشینه يتیندن سونگ آفتاح تیمینه غوشولدی. سونگ ۱۳۹۲-نجی ییلینده افغانستانینگ جوانلار ملی تیمنه یول تاپدی. سونگ ۱۳۹۵-نجی ییلینده اغانستانینگ ملی تیمنه غوشولوپ، اونینگ کاپتانی صفتینده بلله نیلدی. غلام رسول حیدری تکنینک لی والیبالی چی لارینگ بیری بولوپ، اوزی نینگ شوت لری افغانستاندا اینگ گویچلی شوت دیپ بلله نیلدی. غلام رسولی حیدری ملی تیمی بیلن اوزبیکستان میزبان لیغی بیلن تورت اولکه نینگ آراسینده بولوپ گچن مسابقه ده هم قهرمانلیق مقامینه ایه بولدی. کام ایرینگ تیمی بیلن، همده ۱۴۰۲-نجی ییلده بحرین اولکه سینده بولوپ گچن؛ آسیالی اولکه لرینگ تیم لری نینگ آراسپنداکی یاریشا غوشولماغه بحرین اولکه سینه گیدیپ غووی نتیجه لره ایه بولدی لار. شول یارشلاردا هم غلام رسول حیدری باغشی والیبالیست لارینگ بیری تانالدى.

باشغه اؤستونلیک غازانان تورکمن لردن جوزجان ولایتی نینگ آقچه ولسوالیغیندن بولان، محمد دن هم ات توتماق گرگ. محمد ۱۳۸۴-نجی ییلدا افغانستانده اینگ کامل والیبالیست بولوپ تانیلدی. محمد ۱۳۸۹-نی ییلدا بپر مدت روسیه یوردینه گیدیپ روسیه نینگ تیم لرینده اوبنادی. ینه بولسه اوز وطنینه غایدیپ افغانستانینگ ملی تیمینه چاغیریلدی. حاضر بولسه روسیه اولکه سینده مربی لیک بیلن مشغول دیر.

شونینگ یالی الله نظر کریمی و انعام الله گونش کفایت یورت تیمی نینگ اویون چی لاری الله نظر کریمی؛ بپر آز مدت هرات ولایتی نینگ نگین هریوا تیمی نینگ کاپتانی و اویون چی سی شکلنیده اویونپ، حاضر بولسه کفایت یورت تیمی نینگ اویون چی بولوپ اویونپور. الله نظر کریمی فاریاب ولایتی

اوغلی نینگ یاده آغتیغی نینگ طوبونده والیبالیست مسابقه سی گچیرمگی دؤغری سینده مصلحت ائیورلار. سونگی بیلن طوینگ وقتی و گونی بللی بولانیندان سونگ هر تیمه یاده تویاره ایراتین چاقیلیق خطی یولانیپ، طوبه چاغیریلیورلار. طوبه چاغیریلان تویارلار اوز آرا لارینده حکم(ریفری) سایلپ چاک تاشلاپورلار(قرعه کشی) ائیورلار. چاک تاشلاناندان سونگ هر تیم اوز حریفینی تاناپ اؤننگ بیلن یاریش یورلار. شوبدیپ هر تیم یا ده هر تویار اوز حریفینی ینگیندن سونگ ایکی آخیره غالان تیم لر اوز آره لارینده یاریشیب ینگن طرف بپرینجی و غارشى طرف بولسه ایکینجی بولپور. بپرینجی بولان طرفینگ سربایی غویون، هوچک، موتر، موتر بایسکل و پول یالی اشیاء لاردان عبارت بولپور. والیبالیست مسابقه سی عموما طوی لارده گیجه طرفیندن بولوپ کابپر وقت لار تا ارتیره چنلی دوام ائیور.

افغانستان تورکمن والیبالیچی لاری

۱- غلام رسول حیدری

آق اؤغلان آدی بیلن تانالان غلام رسول حیدری ۱۳۷۲-نجی ییلدا اندخوی ولایتینده دؤغولدی. غلام رسول حیدری اؤن بپل اونگ والیبالی اویونپنی اندخوی ولسوالیغیندن باشلادی. ۱۸ یاشینده آفتاح بلخ تیمینه غوشولوپ، بول تیمده باش بپل اوبنادی. سونگره کام ایر والیبالیست تیمینه غوشولدی. غلام رسول ۱۳۹۲-نجی ییلدا افغانستانینگ جوانلار ملی تیمی نینگ اعضاسی بولماغی باشاردی. سونگ اوزونی نینگ باشارجانگ لیغی و قوی اراده سی بیلن ۱۳۹۵-نجی ییلدا افغانستانینگ ملی والیبالیست تیمیه چاغیریلیپ یخشی نتیجه لر اله گتیردی.

۲- عبدالقیوم چاچه

آغه مراد اوغلی عبدالقیوم چاچه ۱۳۷۲-نجی ییلده پاکستان اولکه سینده دؤغولدی. آناسی جوزجان ولایتی نینگ مردیان ولسوالیغی نینگ جنگل آریق اوبه سیندن بولوپ، افغانستانده ایش

دنیا ایندی. ۱۳۹۹-نجی ییلدا قندز ولایتی نینگ والیبالیست فدراسیونی طرفیندن اورتاغویولان والیبالیست مسابقه سینده محمد فرید اینگ یخشی اویون چی بولوپ بلله نیلدی. حاضر بولسه کفایت یورت تیمی نینگ اعضاسی بولوپ اویناماغه مشغول دیر.

۶- عبدالخالق

عبدالخالق عزیزى ۱۳۷۹-نجی ییلدا فاریاب ولایتی نینگ اندخوی ولسوالیغینده دؤغولوپ، والیبالیست اویون ینی ۴ ییل اونگ اندخوی ولایتینده باشلاپ، حاضر بولسه کفایت یورت تیمی نینگ اعضاسی بولوپ اویونپور.

۷- سخی مراد زاهد

محمد قل حاجی نینگ اوغلی سخی مراد زاهد ۱۳۶۸-نجی ییلدا فاریاب ولایتی نینگ اندخوی ولسوالیغینده دنیا گلدی. سخی مراد زاهد ۱۵ یاشیندان سونگ والیبالیست اویونچا باشلادی و بول اوردده حاسده اؤستونلیک لر و باشارجانگ لیک لار اله گتیردی. سونگی بیلن ۱۳۸۳-۱۳۸۵-نجی ییلار آرالیغینده فاریاب ولایتی منتخب تیمی نینگ کاپتانی صفتینده تاییین بولدی.

نتیجه

افغانستاندا دوغان و غرینداش بولوپ یاشایون ملیت لرینگ بیری هم تورکمن ملیتی دپر که قدیم دان باری بول یورت دا یاشاپ فرهنگ(اویون لار و داپ-دستورلار) و تمدن ساحه سیندا اؤنی اؤسدورمک اؤچین اوز غوشاندینی غوشوپ گلیور. شول ملت لرینگ هر بیرنپنگ اؤزونه دکیشلی اویون لاری، باردیر و بول اویون لارینگ یایراوی جودا گینگ بولانی اؤچین بولارینگ همه سی نینگ اؤستونده بحث اتمک امکاندان داشاری دیر.

بول مقاله ده بیرینجی دن والیبالیست تاریخچه سی باراسیندا بحث ادیلیپ اؤننگ افغانستانده باشلانغیچ تاریخی، افغانستان ملی والیبالیست تیمی نینگ اعضالاری، افغانستان تورکمن لری نینگ آراسینداکی اؤزنی و افغانستان تورکمن والیبالیچی

تدریسات، تکنیک، تاکتیک، تهران: بامداد انتشاراتی.

۱۰- نبوی، محمد، (۱۳۸۷)، کلیات تربیت بدنی در مدارس، تهران: دانشگاه سمت انتشاراتی.

پشه یی ولسلايه کوچه گور مونیك...

(شنشوري) نامېده ياده او كټلا (جامای) او كټالك (كنه وېلي) كه سوچي او اصل پشه يي نام شن ياده بياگن ، كټلا يگان كټالك دودي كنه وېله گړا ناميدي اېك او پېك كياگي يو هفتا كوچه دو پانا مونده پولا ، شېر او شنشوري كټلاس بو قدر او عزتي كاگن او جامای ناري ناميدي مې انتې بكار ناري او اپنا جوياگن.

ار ساله ارکوتي گني عیده عید پېلک نامېدي (۵) دی دریتا (۱۰) شکورپک گوم، اشپار، گور رنگ کېوي انا ، کتالك انتې جورا ، ارکوتي تانک وس پله لاماي كټالېك ملتنا آبه ، سيه اومامبيا گي جانه سنيگار او جوپيوي. تگا شره جېتا كټالك دودي پياگن او مه شكور كه كوچاي شيه كټالك پورا جی گن.

عید چنگړا : اومخول عید پلېك پله عید چنگړا ناميدي بكار وړينگ يا اپرا گي بوئا بوتلېك او امبرېك پوست رنگيدي رنگ کېوي. تگا مندی او شنگی سورن يا روپ بړينگ وپوي. كټلاس استي. كټالك دودي عید چنگړا ناميدي نېن گوريا يو عید پلېك او عید چنگړا يگان تا الهه گالا جا كټالك دودي نېن گوريا گي گوراوال كېن گوريت.

جامای شېرستا گوشنېنگ ارکوزات لام او روزگار كوچه ياران با او ارکوتي لام مونده پوېلېك كوچه بكار او اړېدي وانپ گوربت.

گوراوال انجوبك : گوراوال انجوبك دي دو سال پورا گوراوال كی گس پروگرام او گوراواله مصرف كېگس گي گوراواله لام ناري ناميدي جم ولسي اوو ديگن گوم مارک مال ياختك ايگټو كاگن ، گي مه ضرورتنا پورا كېك كوچه تانكوارا او دوستان به كومك كاگن گي يو اېبه وري كومك كېك ای جن پله نه بلکه ارکوتي

ښنگ اندخوی ولسوالیغیندن بولوپ، ۱۴۰۱-نجی یېلېنده افغانستانده اینگ یاش و کامل والیبالیست بولوپ تانیلیدی. ۱۴۰۱-نجی یېلېدان بارۍ افغانستانېنگ یاش لار ملی تیمیندا اویناپ اوزوندن چپرچیلیک گوزکردی. هر یوا تیمی شولارېنگ ارقاسی ییلن افغانستانېنگ تیم لری ښنگ آراسېنده کوپ اونگات نتیجه لر ایدی. انعام الله گونش هم فاریاب ولایتی ښنگ قرغان اوباسېندن دیر. افغانستاندا اول هم اولی والیبالیست لارېنگ بېری تانالیور و باشغه هم سخیمراد زاهد فاریاب ولایتی ښنگ منتخب تیمی ښنگ کاپتانی، اول هم فاریاب ولایتی ښنگ منتخب تیمی ییلن افغانستانېنگ، دمیرغازیق و مرکز زون تیم لری ښنگ آراسینده اویناپ، اوزیندن چپرچیلیک گوزکزن اویون چی لارېنگ بېریسی دیر. باشغه هم آت توتوپ بولجاق اوکده والیبالیست لارېمېز بولاردان عبارت دیر: هاشم بای، جلیل آغه، قادر حاجی، یوسف چپه، ملا امین پهلوان، مله آدی بیلن تانالیون؛ نعمت الله پهلوان، محمد عمر، امیرجان، عبدالله، سخی، نورالله و عاشور.

والیبالینگ اوینالیون وقتی

والیبال اویونی حاضرکی وقتده ملی و غیزیق اویون لارېنگ بېرینه اورؤلن قدیمی و مشهور اویون لارېنگ بېری دیر. بول اویون ترکمن لرنېنگ آراسینده اساسا طوی لارده، غربان بایرام، روزه بایرام، تازه ییل لارده و آیراتین گون لرنېنده(شادلیق گونلرنېنده) افغانستانېنگ دورلی بیرلرنېنده، اوبه دیر غیشلاق لارینده اوینالیون دیر. والیبال اویونی تورکمن لرنېنگ آیراتین هم ترکمن ییگیت لری ښنگ آراسینده غتی اونس بریلیپ اوینالیون اویون لری ښنگ بېریسی بولانیندان سونگ، ترکمن ییگیت لری اوز آرا لارینده تۇپارلاره بولونېپ تیم بجریب جمعه گونلرنېنده و باشغه گونلرده هم کنندين(نماز عصر) نمازیندان سونگ اونیایورلار. تورکمن لرنېنگ آراسینده والیبال اویون ی ښنگ حاس غیزیق بولان بیری طویلارده اوینالیون والیبال اویونی دیر. مؤنده طوی ایه سی طویدان قانچه گوندن اونگ یاش اولی لار و اوبه تیم لری ښنگ باش لیق(کپتان) لارینی چاغیریب

سواش لاری سبیلی پاکستان اولکه سینه مهاجرت ادن. عبدالقیوم باشلانغیچ والیبال اویونینی پیروزی تیمندن اویناپ باشلادی. سونگی ییلن ۲۰۱۱-۲۰۱۳ ییل لار آرابیغینده کابیلینگ شهردارلیق تیمینه غوشؤلدی. ۲۰۱۴-نجی ییلینده، تاجکستان و ایران اولکه لرنېنده بولوپ گچن والیبال مسابقه سینده کابلینگ شهردارلیق تیمی بیلن بېرنجی اورنه ایه بولوپ قهرمانلیق مدالینی اله گتیردی. عبدالقیوم چاچه حاضر بولسه بلخ ولایتی ښنگ استالف تیمی ښنگ اویون چی سی و کپتانی صفینده تاینن لاندی.

۳- الله نظر کریمی

الله نظر کریمی ۱۳۸۱-نجی هجری ییلینده فاریاب ولایتی ښنگ اندخوی ولسوالیغینده دنیا گلدی. الله نظر کریمی مؤندان دورت ییل اونگ اندخوی ولسوالیغینده اوزؤنی ښنگ اونوپ-اؤسن اوبه سینده والیبال اویناپ باشلادی. ۱۹ یاشینده قا کفایت والیبال تیمینه غوشؤلیپ، بېر ییل بارۍ بول تیمده اونییور. کریمی ۱۴۰۰-نجی ییلده یوردینگ یاشلار تیمی ښنگ اعضاسی بولماغی باشاردی. اوزی ښنگ زحمتی ییلن ۱۴۰۱-نجی ییلدا یوردینگ ملی تیمینه چاغیریلدی. کریمی ۱۴۰۱-نجی ییلدا یوردینگ ایکنجی دور لیگینده افغانستان ملی والیبال فدراسیونی طرفیندن یوردینگ اینگ کامل و غووی یاش اویونچی سی بولوپ بله نیلدی.

۴- انعام الله گونش

انعام الله گونش ۱۳۸۰-نجی هجری ییلینده فاریاب ولایتی ښنگ اندخوی ولسوالیغینده دنیا گلدی. انعام الله گونش والیبال اویون ینی ۴ ییل اونگ فاریاب ولایتیدان باشلادی. ۱۳۹۹-نجی ییلینده هرات ولایتی ښنگ نگین هر یوا تیمینه غوشؤلدی. بېر ییلدن سونگ الفتخ تیمینه غوشؤلدی. انعام الله حاضر بولسه کفایت یورت تیمی ښنگ اعضاسی بولوپ اونییور.

۵- محمد فرید

محمد اشرفینگ اوغلی محمد فرید شریفی ۱۳۸۱-نجی ییلدا قندز ولایتی ښنگ چهاردره ولسوالیغینده

لاریندان بحث اادلیور.

بول مقاله ښنگ سونگېنده آیتماق گرگ که افغانستانده گورش، اوغلاق و شونینگ یالی باشغه محلی اویون لاری قطارینده والیبال اویونی بیلن مشغول لانیپ افغانستان هم سپورت بولؤمینده باشغه اولکه لر یالی اویون لار بیلن غیزیق لانیون بیر اولکه دیر. مونی هم آیدپ گچمک ضرورکه، افغانستان تورکمن لری ښنگ آراسینده بویله یاغدا ی لارېنگ اوکده و باشارجانگ والیبالیست لارېنگ تاپیلماغیندا کفایت یورت تیمی ښنگ باشلیغی ملاعبدالغفور وهاب و یا هم شریف الله پتاش فاریاب ولایتی ښنگ والیبال فدراسیونی ښنگ باشلیغی و شونگه منگزش بییک یاش اولی و تاجر لرمیز و بول اوردده یاش ییگیت لرمیز ښنگ چکن زحمتلرنی تاثیرلی بیلیپ، و اولارا موندان دا اولی راق ینگیش لر، اوستون لیک لر و بییک مقام لار، آرزو ایتیورین.

ماخذلار

- ۱- ابریا، جمشید، سلیمی، هوشنگ، (۱۳۸۰)، والیبال ۲-۱-نجی جلدی، تهران: بوستان انتشاراتی.
- ۲- اسماعیلی، محمد رضا، (۱۳۸۹)، تاریخ تربیت بدنی و ورزش، تهران: دانشگاه سمت انتشاراتی.
- ۳- پتاش، محمد شریف، جنسیت: ارکک، یاش: ۵۸، اوقوو دورومی: بکلوریا، فاریاب ولایتی والیبال فدراسیونی ښنگ باشلیغی.
- ۴- چاچه، عبدالقیوم، جنسیت: ارکک، یاش: ۳۰، اوقوو دورومی، بکلوریا، استالف تیمی ښنگ کپتانی.
- ۵- حیدری، غلام رسول، جنسیت: ارکک، یاش: ۳۰، اوقوو دورومی: لیسانس، افغانستان والیبال ملی تیمی ښنگ کپتانی.
- ۶- رضوی، سید محمد حسین. (۱۳۸۴)، اصول و مبانی تربیت بدنی، ایران: دانشگاه شمال انتشاراتی.
- ۷- کریمی، الله نظر، جنسیت: ارکک، یاش: ۲۰، اوقوو دورومی، لیسانس، افغانستان یاشلار والیبال ملی تیمی ښنگ کپتانی
- ۸- محمدی، غلام سخی، (۱۳۸۸)، تیوری تربیت بدنی، کابل: تحصیلات عالی انتشاراتی.
- ۹- مهری، کیوان. (۱۳۸۸). آموزش والیبال)

گوراوال کپکالا پله گوریا.

کودنگه گوراوال انتی دو مای درېنچ او گوراوال وکابېک کتلاس تانیا لامای کاو وری دشتی جنه پله گی نزدیک خامورابه ملتنا بیانگ کتلاس شېرستا اودبې پاگن او بو غزت او قدر پله گوراولس اېر گی کاگن ، شېرستا گرای گوراولس اجازی دېن گوریا یگان مه اېوې دشتې شېرستا انتې (اوي ون نارۍ) نامیدی مصرفی گی تاتستا تا نکورایه انتې کبېن گوریا معلوم او کتلازی بیستا گرای دېن گوریا.

گوراولس معلوم بک د آپی کتلاس آیه، یاسه، مامبیا، لام او ونتاتی کتالېک ۵ دي دریتا تا دي جا ایگتو بیانگ جانه سنیگار کي گن اوډلا بتا ایمه خوشالي خاترې تانکواورایه اودې (ویلها) نامیدی پاگن.

۱- **کچه گانې ویني**: کچه گانې ویني گوراواس بسترا او کچه گانې جوپېک دواس انتې کتلاس آیه یا مامبیا لام او ونتاتی کتالېکه پله گی جمنا جانه سنیگار او جوپویو. نکا لامولامه تانک خامورایه اودی ویلها نامیدی پاگن او کچه گانې ویني دواس انتې خبر کي گن ارکي او ډېگه گی پاگن ته بمبارک باتي دي گن او ملتنا تانک وس اندازا پله شکون انخول گور، انا ارکوتې روپی کتلاس ایستادي گن، اویگان معلوم دوسه اېرېوې زېپ ایانگ خوشالي او گې مېک پلا گوراواس بسترا او کچه گتې ایگتو کتا سه وېگن ، گی یه وخته کتلاس آیه، سیه یا مامبی کتلاس گوراوال گېستا گی کتلا او کتالېگس ایکالا زندگیا کوچی یاده کبېن بواتگا مېگن او وری زېپ مي انتې جوپیتا کاې جاگن، کودن کودن وری زېپ به میس گیستا پله کني ایگتو کاگن زېپ ایه، سیه او وری نزدیک خامورا وربو پوشیاگن او چنتې بالوکول اگیا ، اگیا آوزه دي وربوه چوتېگن اېوې زېپ گرشکون نامیدی آیستا روپی ، انا او گور ډېگن کتلاس روک خام به ایانگ او ارکوتې تانک وس اندازا پله روپی او مال کومک کاگن اېوې خلگني بوبکار مال ماریانگ او ناري دی گن اوکوتې اوکوتې چچیل او ختک پله اوو او ناري داگن یو خوشالي دواس کچه گانې ویني نامیدی یاده با. ... دروا دارا

تفکر

TAFAKKUR
MONTHLY

د وروڼو قومونو د ژبو او ابياتو انستيتوت علمي- څېړنيزه، ادبي او فرهنگي مياشتنۍ جریده

مسئول مدير: څېړندوی شريف الله سانېن

مهتمم: څېړنپوهه عاطفه نورستاني

کتنپلاوی: څېړنپوهه خیرمحمد حیدری، څېړنوال عبدالملک لامل، څېړنوال عبدالمجید ندیم،

څېړندوی شريف الله سانېن، څېړندوی نورباغدي نور

کمپوز او ډیزاین: ش. سانېن

د اړیکې شمېره: ۰۷۷۴۶۶۱۱۷

برېښنالیک: Informationasakabul@gmail.com

په دې جریده کې له سرلیکنې پرته، د نورو لیکنو سپیناوی په خپله د لیکوالو په غاړه دی.

اکادمی علوم افغانستان

معاونیت علوم بشری

مرکز زبانا و ادبیات

انستیتوت زبانا و ادبیات اقوام برادر

مدیریت جریده تفکر

آدرس: اکادمی علوم، انستیتوت زبانا و ادبیات اقوام برادر،

مدیریت جریده تفکر، شهرنو، کابل- افغانستان

تفکر میاشتنی

۱۴۰۲ ل. کال وری- غويي (حمل- ثور)،

پرله پسې (۱۲۶- ۱۲۷ مه) گڼه،

(۱- ۴۰۲) گڼه،

څلورم مخ،

گوري

څېړندوی شريف الله سانېن

گوري زيبه نې ولسي ادبه کې بگتي

(۲)

بگتي

بگتي منظوم ولسي ادبياتي خاص ولسي شعرنامي هره بيزانيښي او مهم ډېو تيني. بگتي يک چست، ساده، او ځويسن شعر تينه زې تانو خاص آهنگ او جزبا منزي جان ديمان، جيتا او شونډيپتا حرکت، هيجان او احساسې آنيمان. ايمې قسم شعرنام معمولاً مجلسيان رباعي، چاربيته او قيصه نامه پښه پتې مجلسه نه خوند او رنگنه بدل کېريکه نه هدفې جمېت او کول کول چاربيته او غزلنامه منزه کې بي مجلسه نه تنوع او تازه گي شخې تپو تاله منزي ليفله او شوبانه کنټه منزي جمېت.

بگتي يني فورم چاربيته او بدل يا غزله پښه تانووان مطلع يا شوته لريمان زې معمولاً پوره يک بيت تيمان او تسه نه بندنامه مسره نامه گڼه (تعداد) پوره څور تيمان زې ټي اولوکي تانو منزي هم قافيه او څورمي شوټا يا مطلع منزي هم قافيه تيمان. بگتي تانو ټوپنه کې بعضې فرقنام بي لريمان زې نورې ميز تسه ني مختلف نمونه نام استانکې جي تينېت. (۵) بعضې بگتي نامه کې گيري هر بنده نه پتومشېله کې مطلع نه يک مسره تکرار بي جيمان او ايا تي روې بگتي نامني مختلف مثالنامني ټوپنناکې باليکې، بعضې بگتي نامني بندنامه کې مطلع يا شوټانه يک مسره څورمي مسرانه گاشټې هر بنده نه پتومشېله کې تکراري روې جيمان زې اياتي تکراري مسرا پښه علاوه هر بند تي مسره نام لريمان او يا بي هر بنده نه اياتي تي مسره نامه پښه پتې بگتي يني شوټه يا مطلع تکراري روې جيمان.

نونگي ټېکټوري گيري سنکي تيني

سنه پاوو نامه پوټشه تله مېم اسنه پنټه آرېشه تله مېم جمان "سانېن" پوټشاني گمې مشري تيني نېره نېره نه جيمان کته پخي تيني نونگي ټېکټوري گيري سنکي تيني(۷)

اتي بگتي يني محتوي موضوع عشقي تيني زې مينه او محبته نه مختلف مسایل او بکنام اتي کې اجتماعي او لامي زېنتېليکنه محيطه منزي، عنعناته منزي او خصوصياته منزي برابر، ساده، ځويسن او ميشټه زيبې تصوير او زوځان دي تينېت زې شونډيپتانه او جيتانه ذهن، فکر او خياله کې لامي او کلتوري زېنتېليکنه يک سانېن او واقعي تصوير او تابلو منعکس او رسم کېريمان او اشیکې يک عيني احساس او تصور تسانکې تيمان، لکه عملاً زې تينېمي لامي محيط او ټوپلن (اجتماع) کې اشیکې موشوټ او حالته منزي موکاموک تيتي يوزې اتي بگتي يني محتوا کې ولسي ادبه نه خصوصياته منزي برابر اجتماعي زېنتېليکنه يک حقيقي تصوير پوډم بي تينه.

دوومه مثال

ننگرهار شه ټم (بگتي)

مانوټشه ننگرهار شه ټم، ځيکه مانکې آنه ټولي شوټال، هگې نيله مانکې آنه

اوزيکي

مقدمه

ايرتک لرنينگ ميف لردن ايجاد اصوليني اوزلشتيرگن ليگي حقيده فگر يوريتگن ايديک. بو عنعنه اوزيک خلق ايرتک لري نينگ عمومي مضمونيه بوگون گي کونگه چه سقله نيب کيلماقده. اهتمال، بوجانر اثر لري نينگ يشاوچنليگي تامين له گن اساسي خصوصيت هم شوندن عبارت دير. خلق اوز ايرتک لريده چيگره سيز روپشده خيالات عالميني کيزيب چيقه دي. يعني اولرده خلق فنتزبه سي محصولي بولگن چيگره بيلمس اويديرمه لري، ترانسفيگورتسيه (بيرشکلدن ايکينچي شکلگه اوتيش) حالت لري تينگلواچيني اوزيگه جلب ايتي دي. خلق ايرتک لري مضموني ده اجتماعي اقتصادي معيشتي حيات نينگ مسئله لري اوز افاده سيني تاپه دي، ديسک ختا بولميدی. شونينگ اوچون هم بير يوزي نينگ همه منطقه لريده يشيديگن خلق لريده عمومي حيات ترسي يقين بولگني سبب بير خيل مضمون ده گي ايرتکلر کوپ اوچريدي. فرانسه، انگليس ختاي، جاپان ايرتک لري اکثریت حاللرده اوزيک لري ايجادی ده گي بو جانر ده گي اثر لري مضمونيني تکرار ليدی. فقط فرانسه لريده پيشلاق، اوزوم، ختاي لريده گروچ، اوزيک لريده تخم ياکه قتيق کي نرسه لري سرزيله دي. اگر اوزگه خلق لريده گي ايرتک لري متنيده شو ياکه باشقه نرسه لري ناميمنی ميلي پريدميتلر بيلن المشتيرسک، کوپينچه باشقه خلق لري نمونه لري هم اوزيکينيکي بوله دي قاله دي. بو حالت سببي ني اول قيد قيلگه نيميزديک، بيرخلق دن ايکينچي خلق نينگ اوزلشتريشي ديب ايمس، عمومي حيات طرز نينگ يقين ليگي بيلن اساس لش معقول راق دير مثلاً: ياقوت خلقي ده گي "بيکونماچوق" روسلرده گي "اون ايکي آی"

بگتی احساسات پېنه پوښنېس نظم تېنه زې مختلف بگتی نام مسره نامنه کټنبار او ليکالياره نه او هيجانامنه گېنانه مۆکې تانوؤ منزې فرق لريمېت. بگتی يني هرې بېزانېتي او بيغام پېديتي مسرى. بندنامني پتاووکي (آخري) كړى. تيني زې لو تاثير ودي او احساسني وشتيېتي تيني. بگتی يني موضوع لو ميز شوښانبار، بېزاناو او محبت تېنه. (٦)

گوري زيب تانوؤ منظوم ولسي ادبياته كې مختلف خاص فورمانه نېرې بگتی يني مختلف مثال او نمونه نام لريمان زې تانوؤ زيبه ني تعليم وده او تعليم نشته ولسي شاعراننه بکه پېنه تخليق او جان دي تينېت زې اجتماعي زېنتېليکنه مختلف بک او موضوعات تيني كې منعكس او زوځان دي تينېت. اتې ټانيکه تانوؤ تحقيقيه اصوله منزې برابر بگتی يني بعضې مثالنامه انيمېک او تسونه محتوا يې كېنه بحث كېريمېک:

اول مثال

بگتی

نؤنگي ټېكوؤري گيري سنكي تيني
نېرې نېرې نه جيما نته پڅي تيني

دؤمي ادانگه كي بنگرې تلئ تؤس
تې مونه كوره كي كوڅى تلئ تؤس
لكه ماسؤي زليمان لو وزلي تيني
نېرې نېرې نه جيما نته پڅي تيني

نؤنگي ټېكوؤري گيري سنكي تيني

سینه رتئ دایم پوښه لريمان
لو كؤملمه لؤتره نؤكه لريمان
ميشتي باتي كېریمان كته ميشتي تيني
نېرې نېرې نه جيما نته پڅي تيني

نؤنگي ټېكوؤري گيري سنكي تيني

تانئ پوښه تيني پوښه تانديمان
مندا كي سؤوني لاتېي لريمان
باتي ميشتي كېریمان كته پؤلي تيني
نېرې نېرې نه جيما نته پڅي تيني

نؤنگي ټېكوؤري گيري سنكي تيني

كنديوره گؤي لېندي مالي جيما
كانڅه څيکه انڅيتؤس سنكي سنكي جيما
لو شوښانې پوښه مؤوي تيني
نېرې نېرې نه جيما نته پڅي تيني

بازاره گير، باله تؤ مونه كؤرانكې پؤتان
آنڅي گيروم بؤ كوره، تانديمېم تانكې شوښان
يك برس، يك بوئل رنگ باله لؤتره مانكې آنه
ؤزلي شوؤلال، هگې نيله مانكې آنه

ادانگانكې بنگرې آنه، انگؤريكا انگؤستر
ايڅين وؤرئ باله زې مانكې بيوو برابر
كمته توهو باتي آنكې، چيله مانكې آنه
ؤزلي شوؤلال، هگې نيله مانكې آنه

دي زؤپا زرگرې مانكې سؤننه چارگل
برس او كريم آيسه، زې كېريمه دنت وؤل
نؤكه لؤتؤر كېريكان، دنداسه مانكې آنه
ؤزلي شوؤلال، هگې نيله مانكې آنه

سؤوني والى گاسه كمتا كې تله مېم
شوؤنې كمته يې هار گاسه زې غار، لمبه مېم
ايڅينانكې سؤرما باله ليفله مانكې آنه
ؤزلي شوؤلال، هگې نيله مانكې آنه

كؤرانكې جراب آنه، پايزيب او گوگؤري
فنته كې څؤونه، پاوه گام شوؤري شوؤري
"دېاي" جمان زې سؤنې فؤك توله مانكې آنه
ؤزلي شوؤلال، هگې نيله مانكې آنه (٨)

محتواني مۆكې اتې بگتی يني موضوع بي عشقي تيني
زې مينه او محبته نه مختلف بکنام او يك معشوقاني
سنکيکني او لباسني مختلف شيان تينې كې اجتماعي
زېنتېليکني مروج او معمول رسم او رواجه منزې برابر ساده،
څؤيسن او ميشتي زيبې تي تصوير او منعكس بي تينېت
زې شوؤنېټانه او جيټانه ذهن او خياله كې اجتماعي
زېنتېليکني يك عيني او واقعي منظر پؤدم كېریمان، خو
اتې بگتی يه كې سنکيکني او لباسني پؤده مۆكه لامي
شيان او بکنامه پېنه علاوه بعضې نؤرؤکه معمول شيان بي
منعكس او زوځان دي تينېت. ... ادامه لريمان

(مرزوبو) و اوزبیکده گی "زومرد و قیمت" ايرتکلريده واقعه توگونيدن تاريخب
بيچيميگه چه بير خيل يونه ليشده كيچه دی. اما بو اثر لر نينگ هر بيرى بى
واسطه اوشه خلق ايجادى نمونه سى ديب تن آئينه دی. اوزبیک فولکلور
شناسليگی رواجيگه مناسب حصه قوشگن منصور افضل اوه اوزبیک خلق
ايرتک لرينى يوزه سيدن علمى ايش يازر ايکن، بو جانر نينگ اورگنيليشى
تاريخيگه علاحيده توخته گن. بو عالم نينگ معلومات بيريشيچه، اوزبیک
ايرتک لريگه بولگن علمى اعتبار ۱۹ بنچى عصر ايکينچى بيريميده باشلنگن.

خلق طبيعتدن هميشه ياقليدى، حمايه قيله دی. ايرتک لر بيره تيش
جهتدن ميقلرگه اساس لنسه، موضوع نينگ تنله نيشى، آراز لر تيزيميده گی
يونه ليش لر، حيات معما لرينى عکس ايتريشده عدالت ميزانيگه بوسونه دی.
قولا ب ليک، وجدان سيزليک، خيانت، يلغانچيلیک، معنوى ناپاکليک کبى
علت لر دايمى روشده قاره لنه دی. مرد ليک، توغرى سوزليک، محنت
سيورليکف، ايمان لى ليک، پاکليک فضيلت لرى حرمت بيلن تيلگه آئينه دی.
واقعه نينگ توگونى هم هميشه انه شو فضيلت لرينى اولگولش بيلن بيچيمينى
تاپه دی. ماهر خلق فرزند لرى تمانيده اولب تاپيلگن فنتستیک حادثه لر،
اويديرمه لوحه لر، سحر لى نرسه- بويوملر، جادولر، غيرطبيعى حادثه لر ايسه
تام معناده ياووزليک نينگ قاره لنيشى، ايرگولیک نينگ مقته ليشيده پاييک
خامشيا صفتيده فايده لينه دی. خلق ايرتک لر نينگ مضمون و حياتد گی
واقعه لر نى تصويرلش يونه ليشگه كوره اوچ توری موجود ليگی م. افضل اوه،
ک. امام اوه تمانيدن کورسه تيب اوتيلگن. بو تصنيف گه كوره ايرتک لر سحرلى
و حياتى تورلرگه بولينه دی. منصور افضل اوه تصنيفيده بينه حيوانلر، سحرلى-
فنتستیک، حياتى-ستريک تورلر هم کورسه تيلگن. عمومى تحليل نينک
آسان و توشونرلى بوليشى اوچون بيز انه شو تصنيف گه بناء ايش کوريشينى
معقول تاپديک.

ايرتک لر تعرفى

ايرتک لر دنياده گی باشقه خلقلر آغزه کی ايجاديده کينگ ترقلگنى دیک،
اوزبیک لرده هم اينگ عامه وى جانلردن بيرى صفتيده تورلى ولايت لريميز ده
يشيدنگن پورتداش لريميز تمانيدن سيويوب، ايتيب کيلگن. اولر نينگ جوده
قديم زمان لردن يره تيلگنى "ايرتک" اته مه سيني محمود کاشغرى
تمانيدن ۱۰۷۴- ييلده يازيلگن "ديوان الغات الترك" اثريده "ايتوک" ترزیده
قوللنگنيدن بيلسه بوله دی. "Etuk"-حکايه، ايرتک: بيرار مقصدنى شاه گه
بيلدريش، حکايه قيليش اوچون هم بو سوز قاله نيله دی. اصلی بير نرسه نى
حکايه قيليشدن آينگن.

بو جانر نينگ قديمليگينى قزاق، قيرغيز، ترکمن و باشقه بير قنار ترکی
خلق لر عابله سيگه کروچى ميلتير آغزه کی ايجاديده هم ايرتک ديب اته ليشى
اثبات ليشى ممکن. شونينگ دیک، ميف و افسانه روايتلر حقيده فکر
يوريتگنى ميزده ديفوسين جريانى نينگ کين کى باسقيچى ... ص ۲